

Marcin Kolasa

Nabytki Muzeum Historii Kielc w 2017 r.

Studia Muzealno-Historyczne 10, 285-292

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Marcin Kolasa (Muzeum Historii Kielc)

Nabytki Muzeum Historii Kielc w 2017 r.

W 2017 r. Muzeum Historii Kielc powiększyło zbiory muzealiów o 234 obiekty, z czego 93 wpisano do księgi inwentarzowej „Historia”; 5 do księgi inwentarzowej „Sztuka” oraz 141 do księgi pomocniczej „Materiałowa”. Zasób biblioteczny powiększył się o 702 pozycje inwentarzowe.

Muzeum wzbogaciło się w interesujące archiwalia. Najstarszym jest książka „Myśli o wychowaniu kobiet” z 1843 r., ofiarowana Apolonii Gorzkowskiej (secundo voto Gierowskiej) w nagrodę za wyniki w nauce. Z 1894 r. pochodzi rachunek z zakładu ślusarskiego Wincentego Stelika, mieszczącego się przy ulicy Dużej, za wykonanie prac w budynku seminarium wg zlecenia regenta Seminarium Duchownego w Kielcach. Na odwrocie w ozdobnej bordiurze widnieje reklama zakładu.

Wśród nowych archiwaliów znajduje się też rękopis pamiętnika Włodzimierza Gierowskiego z czasu służby w Legionach. Wspomnienia obejmują okres od 30 sierpnia do 7 października 1914 r. i opisują codzienne życie legionistów: przemarsze na linię frontu, pobyt na kwaterach oraz działania bojowe.

Do muzeum trafił także sztambuch Zofii Praussówny – siostry znanych kieleckich malarzy Ryszarda i Stanisława Praussów. Jest to pamiętnik z lat 1917-1921, do którego przyjaciele i znajomi wpisywali wiersze i aforyzmy. Jego wartość podnoszą rysunki braci Praussów, towarzyszące ich pamiętkowym wpisom.

Do zbiorów przybyło też świadectwo czeladnicze cechu ślusarskiego z 1929 r., w pięknej ozdobnej bordiurze, z podpisami m.in. Romana Kluźniaka i Grzegorza Axentowicza.

W zasobach muzeum znalazły się też druki, maszynopisy i kopie dokumentów dotyczące kieleckich aptek, m.in. apteki Saskich i Kazimierza Leydo, oraz inne druki apteczne (recepty, etykiety, opakowania).

Przyjęto 30 dokumentów związanych z harcemistrzem Edwardem Wołoszynem, wśród nich: Książkę Służbową Harcerza (czyli legitymację) z 3 Kieleckiej Drużyny Harcerskiej im. Tadeusza Kościuszki, życiorys i kwestionariusz osobowy, upoważnienie do wizytowania letnich obozów harcerskich, pamiętnik z pracy konspiracyjnej w okresie okupacji niemieckiej i odpis potwierdzenia pracy konspiracyjnej.

Inny ciekawy obiekt związany z kieleckim harcerstwem to list w butelce zakopany podczas stawiania krzyża pamiątkowego na Bruszni w 1937 r., w 25-lecie kieleckiego harcerstwa. Butelkę odnaleziono w 2017 r. w czasie prac nad ustawieniem nowego krzyża. Wyjęty z niej papier został poddany zabiegom konserwatorskim, co pozwoliło na jego odczytanie. Krótki tekst wykonany został odręcznie ołówkiem i miejscami jest trudno czytelny. Brzmi on: „W dniu 12 maja 1937 niniejszy krzyż stawiali”, i tu następuje lista około 40 podpisów z nazwiskami harcerzy z 1 Kieleckiej Drużyny Harcerskiej, na czele z drużynowymi Bogdanem Komendą i Władysławem Musiałem (il. 1).

Kolekcję archiwaliów wzbogaciło też 29 wniosków mieszkańców Kielc narodowości żydowskiej o wydanie dowodu osobistego z lat 1935–1939. Stanowią one interesujący dokument obecności ludności żydowskiej w Kielcach, każdy druk oprócz nazwiska zawiera fotografię, dokładny adres zamieszkania oraz profesję składającego podanie.

Z okresu okupacji (1942 r.) pochodzą trzy dokumenty ubezpieczeniowe zakładu drzewnego S. Bertermanna z ul. Okrzei 25, wystawione przez kielecki oddział Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych.

Najwięcej eksponatów trafiło do kolekcji ikonograficznej. Pozyskano między innymi zbiór 55 fotografii portretowych, cennych ze względu na charakterystyczne dla kolejnych dziesięcioleci stroje, rodzaje uczesania itp. Osoby ukazane są głównie w ubraniach odświętnych, ale też w mundurach czy w stroju cyklisty, kobiety w wytwornych sukniach, dzieci czasem w mundurkach szkolnych. Zbiór datowany jest na lata od 2 poł. XX w. do lat 30. XX w. Na winietach znajdują się nazwiska kieleckich fotografów, m.in. Stanisława Saneckiego i Adama Badziana.

Do zbiorów przyjęto także 28 fotografii członków rodziny znanego kieleckiego adwokata Eugeniusza Nawroczyńskiego oraz 34 fotografie rodziny Czarnieckich (m.in. Józefa Czarnieckiego – prezydenta Kielc z okresu I wojny światowej, zapalonego cyklisty – il. 2, Jerzego Czarnieckiego – utalentowanego sportowca i oficera 2 PAL Leg. oraz Anny Czarnieckiej – pierwszej na Kielecczyźnie kobiety z dyplomem pilota szybowca).

Czasy pierwszej wojny światowej dokumentuje grupowe zdjęcie austriackich żandarmów i osób cywilnych, wykonane w kieleckim zakładzie fotograficznym „Rembrandt”. Inne fotografie z tego okresu ukazują kieleckich legionistów: Włodzimierza Gierowskiego jako żołnierza 1 Pułku Piechoty Legionów Polskich oraz Wincentego Solka z innymi legionistami w obozie internowania w Szczypiornie. Z tego samego czasu pochodzi też fotografia przedstawiająca komendanta Józefa Piłsudskiego z biskupem Władysławem Bandurskim i księciem Andrzejem Lubomirskim w okopach na froncie wołyńskim w 1916 r. oraz ukazująca Piłsudskiego z oficerami sztabu przed kwartą polową w Koszyszczach.

W dwudziestoleciu międzywojennym powstały dwie fotografie członków kieleckiego oddziału Stowarzyszenia Byłych Więźniów Politycznych, w tym z uroczystości ufundowania sztandaru w 1928 r., trzy fotografie uczennic i grona pedagogicznego Państwowego Gimnazjum Żeńskiego im. bł. Kingi w Kielcach z lat 30. XX w. oraz fotografia dyrektora Szkoły Handlowej Stowarzyszenia Kupców Polskich Jana Jurasza z gronem pedagogicznym i uczniami.

Wyjątkowa jest jedna znana fotografia przedstawiająca Józefa Piłsudskiego i radnych kieleckich w chwili nadania Marszałkowi honorowego obywatelstwa miasta w dniu 20 października 1921 r. (il. 3).

Na dwóch fotografiach zbiorowych upamiętniono żołnierzy 4 Pułku Piechoty Legionów, kolejna dokumentuje wizytę delegacji 4 Pułku Piechoty Leg. u ministra spraw wojskowych gen. Tadeusza Kasprzyckiego, na czele z dowódcą pułku płk. Bolesławem Ostrowskim.

Zbiory ikonograficzne powiększyły się o zdjęcie ze spotkania wojewody kieleckiego Władysława Dziadosza z przedstawicielami Izby Rzemieślniczej w Kielcach oraz z wizyty w dniu 13 maja 1939 r. prymasa Augusta Hlonda w Kielcach, na którym prymas, wojewoda kielecki Władysław Dziadosz i biskup Czesław Kaczmarek stoją na trybunie honorowej.

Przyjęto też fotografię z lat 30. XX w., przedstawiającą niestniejący już most im. kapitana Kazimierza Herwina Piątka na kieleckim Słowiku.

Dzieje gospodarcze Kielc ilustruje fotografia pracowników Warsztatów Mechanicznych i Odlewni Metali Romana Kłuźniaka z 1929 r.

Ciekawym nabytkiem jest zestaw 16 fotografii wykonanych w Kielcach we wrześniu 1939 r. przez niemieckiego żołnierza. Ukazują m.in. zbombardowaną kamienicę na rogu ul. Focha i Solnej, pomnik Czynu Legionowego oraz polskich jeńców wojennych w obozie na Stadionie.

Il. 2. Fotografia portretowa Józefa Czarnieckiego w stroju cyklisty, kon. XIX w., nr inw. MHKi/H/2107

Il. 3. Józef Piłsudski i radni miejscy w momencie nadania Marszałkowi honorowego obywatelstwa Kielc, 1921 r., nr inw. MHKi/H/2123

Il. 4. Oznaka wójta gminy Dyminy, wytw. Pracownia Brązownicza Braci Łopieńskich, Warszawa, lata 20. XX w., nr inw. MHKi/H/2076

Il. 5. Pieczęć do oznaczania mięsa z uboju rytualnego, po 1936 r., nr inw. MHKi/H/2090

Z 1945 r. pochodzi negatyw na szkle przedstawiający radziecki czołg T-34 stojący na Krakowskiej Rogatce. Kolejnych 10 fotografii ukazuje składy drużyn piłkarskich rozgrywających w Kielcach spotkania w maju 1945 r.: m.in. klubów „Społem”, „Kolejowiec”, „Związku Walki Młodych” i Wojskowego Klubu Sportowego „Szturmowiec”.

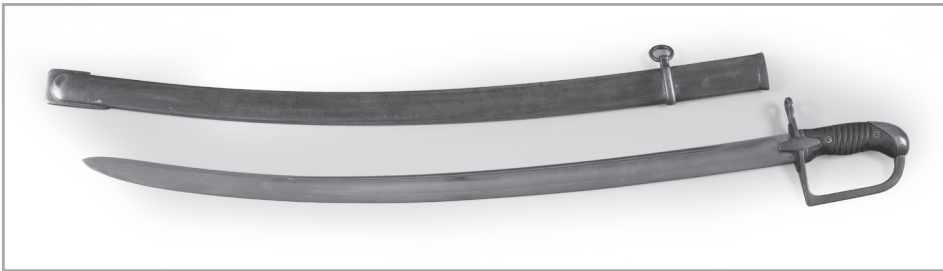
Kilkadziesiąt fotografii dokumentuje dzieje kieleckiego aptekarstwa. Na trzech widać wnętrza apteki przy Rynku (dawnej apteki Saskiego), cztery prezentują nagrobki kieleckich farmaceutów, 19 zdjęć dotyczy budowy siedziby Przedsiębiorstwa Zaopatrzenia Farmaceutycznego „Cefarm”, a 12 wykonano na XX-lecie Kieleckiego Zarządu Aptek (wnętrza aptek, magazyny i pracownicy). Cenna jest zwłaszcza fotografia portretowa kieleckiego aptekarza Cypriana Gierałtowskiego.

Interesujące są varia: pieczęć do oznaczania mięsa z uboju rytualnego z lat 30. XX w. (il. 5), pugilares na bilety z nadrukiem kieleckiego oddziału Francuskiego Towarzystwa Okrętowego (mieszczącego się przy Rynku nr 5), firmy organizującej transport okrętowy dla emigrantów zarobkowych za ocean, marmurowy przycisk do papieru z graferowanym napisem „Kielce” wytworzony w Marmurach Kieleckich SA, mosiężna oznaka wójta gminy Dyminy z lat 20. XX w. pochodząca z warszawskiej pracowni Braci Łopieńskich (il. 4), popielniczka pamiątkowa z orłem Armii Polskiej na Wschodzie, tablica elewacyjna z ulicy Henryka Połowniaka (obecnie króla Władysława Jagiełły). W zbiorach jest też pamiątkowa papierośnica podarowana w 1947 r. prezydentowi Kielc Janowi Łukawskiemu przez pracowników Zarządu Miejskiego oraz wykonany z puszek krzyż-pasyjka z dedykacją dla Jerzego Szczepańskiego – pamiątka z obozu internowania w zakładzie karnym na kieleckich Piaskach z lat 80. XX w.

Kolejną grupę stanowią okolicznościowe talerze, puchary, wazoni i drobna galanteria, upamiętniające jubileusze i okolicznościowe wydarzenia kieleckich fabryk, przedsiębiorstw i instytucji, takich jak: Powszechna Spółdzielnia Spożywców „Społem”, Przedsiębiorstwo Instalacji Przemysłowych „Instal”, Zakłady Urządzeń Chemicznych i Armatury Przemysłowej „CHEMAR”, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację oddział Kielce-Śródmieście czy Klub Sportowy „Błękitni”. Wyprodukowano

Il. 6. Czapka polowa żołnierza I Brygady Legionów Polskich, 1916 r., nr inw. MHKi/H/2096

Il. 7. Szabla kawaleryjska wz. 34 „Ludwikówka”, 1936 r., nr inw. MHKi/H/2097

je w Fabryce Porcelany i Wyrobów Ceramicznych w Ćmielowie oraz w Chodzieskich Zakładach Porcelany i Porcelitu w Chodzieży.

Muzeum otrzymało 20 proporczyków pamiątkowych kieleckich przedsiębiorstw i instytucji z lat 70. i 80. XX w.: m.in. z Powszechnej Spółdzielni Spożywców „Społem”, Kieleckiego Przedsiębiorstwa Robót Mostowych, Wojewódzkiego Związku Kółek Rolniczych, Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej, Aeroklubu Kieleckiego i Łuczniczego Klubu sportowego „Stella”.

Do zbiorów trafiło sześć medali i plaket ofiarowanych redaktorowi sportowemu Antoniemu Pawłowskiemu za zasługi dla Automobilkлубu Kieleckiego i Toru Wyścigowego „Kielce”.

Produktem kieleckiej Spółdzielni Pracy Przemysłu Zabawkarskiego „Gromada” są cztery lalki drewniane przedstawiające zuchów i harcerzy.

Zbiory militariów zasilila rzadko spotykana w kolekcjach czapka polowa żołnierza I Brygady Legionów Polskich z 1916 r. o kroju tzw. maciejówki, wykonana z niemieckiego sukna mundurowego w kolorze szarozielonym (feldgrau). Ma ona sukienny daszek, zamiast częściej spotykanego skórzanego (il. 6). Wyjątkowo cennym dla muzeum przedmiotem jest szabla kawaleryjska wz. 34 „Ludwikówka”, produkt kieleckiej Huty „Ludwików” (il. 7) oraz łuska pocisku kal. 80 mm do austro-węgierskiego działa polowego FK M.5 z 1914 r.

Il. 8. Anna Szuster, *Portret Eugeniusza Nawroczyńskiego*, 1940–1945, olej, nr inw. MHKi/S/909

Il. 9. Anna Szuster, *Portret Marii Nawroczyńskiej*, 1940–1945, olej, nr inw. MHKi/S/910

Komenda Wojewódzka Policji w Kielcach przekazała pięć sztuk broni palnej: rewolwer Nagant wz. 1895, pistolet TT wz. 1933, karabin Mosin wz. 1891, dubeltówkę kurkową systemu Lefauchaux oraz zamek do karabinka Mauser K98k.

Muzealną kolekcję sztuki powiększyły dwa obrazy olejne: portret znanego kieleckiego adwokata z okresu międzywojennego Eugeniusza Nawroczyńskiego oraz jego żony Marii Nawroczyńskiej z domu Zaporskiej, malowane w latach 40. XX w. przez krakowską artystkę Annę Szuster.

Kolekcję rzemiosła artystycznego wzbogaciły: srebrna łyżka do herbaty z poł. XIX w. sygnowana przez złotnika Jana Marczewskiego oraz dwie statuetki pamiątkowe: „Dzika Róża” dla Piotra Szczerskiego, dyrektora Teatru im. Stefana Żeromskiego w Kielcach, oraz jubileuszowa na 50-lecie tego teatru.

Zbiory biblioteczne w 2017 r. powiększyły się o 255 druków zwartych, 302 numery czasopism, 22 katalogi muzealne, 57 dokumentów życia społecznego oraz o 66 obiektów ikonograficznych.

Marcin Kolasa (Kielce History Museum)

Acquisitions of the Kielce History Museum in 2017

In 2017, the Kielce History Museum acquired a collection of 234 museum objects. Of which 93 were recorded into the inventory book titled 'History', 5 to 'Art' and 141 to an auxiliary inventory book of 'Materials'. The museum's library resources increased by 702 inventory items. The acquired resources include a manuscript of diary by Włodzimierz Gierowski describing times of his services in the Polish Legions as well as a friendship book of Zofia Praussówna, sister of famous Kielce painters, Ryszard and Stanisław Prauss. Additionally, documents referring to Kielce pharmacies together with several dozens of photographs, 29 identity card applications of Jewish residents of the city from the years 1935 – 1939 and documents connected with the scoutmaster, Edward Wołoszyn, were acquired. There was also a letter in a bottle, buried during the erection of a memorial cross in Brusznia in 1937.

Several dozens of portrait photographs taken by Kielce photographers S. Rachalewski, S. Sanecki and A. Badzian, family photographs of Nawroczyńscy and Czarnieccy as well as some photographs from World War I with W. Gierowski, W. Sołek and J. Piłsudski were acquired. The museum acquired photographs documenting the history of the Association of Former Political Prisoners, Kielce Branch, Blessed Kinga Junior School and the Kielce Crafts Chamber as well as a photograph of Józef Piłsudski and Kielce councillors at the time of granting the marshal the title of the honorary citizen of the city in 1921. Additionally, there were 16 photographs taken in Kielce in September 1939 by a German soldier. The Museum also acquired interesting miscellaneous items: a seal for labelling meat from ritual slaughter from the 1930s, a grass badge of Dyminy district governor from the 1920s, a commemorative cigarette holder granted to the mayor of Kielce, Jan Łukawski, in 1947 as well as a cross from an internment camp at Kielce prison from the 1980s.

Additionally, the Museum's collections included commemorative plates, cups, vases and haberdashery as well as commemorative pennants from Kielce plants and institutions.

The collection of militaries included a field cap of a soldier from the 1st Field Brigade of the Polish Legions, a cavalry sabre pattern no 34, Nagant 1895 revolver, TT 1939 rifle, Mosin 1891 rifle, Lefauchaux shotgun, a lock of a Mauser K98k rifle as well as an 80-milimeter calibre bullet for an Austro-Hungarian FK M.5 field cannon from 1914.

The Museum also acquired two portraits of Eugeniusz Nawroczyński and his wife, Maria, a silver tea spoon from the middle of the 19th century signed by goldsmith Jan Marczewski as well as two commemorative statues: 'Wild Rose' of Piotr Szczerski, director of Stefan Żeromski Theatre in Kielce and another one presented at the 50th anniversary of the theatre.

In 2017 the library collection included 255 monographs, 302 journal issues, 22 museum catalogues, 57 social life documents and 66 iconographic objects.

Keywords: museum's acquisitions, archives, photography, military objects, Kielce History Museum